

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula IV. Quicquid habet causam finalem, habet etiam efficientem

urn:nbn:de:bsz:31-102400

verò superiorem, vel illum, qui principe scientiâ instructus est, cum eò, qui inferiore & subalternatâ, ut loquuntur, ita agere non licere, patet ex antè dictis.

IX. IV. De minore disputari potest: Finis temporali spiritali, sive finis potestatis politicae fini potestatis Ecclesiasticæ non subordinatur eodem modo subordinationis, qui propositione Majoris significatur. Nam ibi fini ubi, ut facultatis subordinata, quemadmodum & ipsi facultatis nullus est locus, si altera facultas ejusque finis non sit. Quis enim frænum efficeret, & arti ejus efficiendi operam daret, si disciplina equestris, ejusque finis non esset? Hâc ratione finem potestatis politicae non subordinari fini Ecclesiasticæ, sicuti nec ipsas potestates, fatetur ipse Bellarminus *cap. præced. VI.* Et res in clarâ luce posita est. Nam, ut ipse ait, finis illius est pax temporalis, hujus vita æterna. Fit autem, ut in Republicâ pacatè vivatur, ut nulla ratio habeatur vitæ æternæ, ut apud infideles; quemadmodum & Christiani omnia ad salutem animarum referre possunt, destituti pace externâ, ut in mediis persecutionibus. Videantur plura apud Petrum Molinam *de monarch. temp. Pont. c. X.* & Dani Chamier *Pansfr. T. H. L. XV c. VI.*

REGULA IV.

Quicquid habet causam finalem, habet etiam efficientem.

I.

I. Omnes Peripatetici fatentur, mundum habere causam finalem, qui sit Deus; non omnes tamen concedunt, Deum esse ejus causam efficientem. Quæ sententia si vera est, patitur præsens principium instantiam, daturque aliquid, quod causam finalem agnoscit, non autem efficientem,

II. Verùm plures Interpretes asserunt, de sententiâ quoque Philosophi, Deum esse causâ efficientem universi, ut Simplicius *I. Phys. text. ult. II. Phys. t. 72. & alibi*, Averroës *de subst. orb. c. II. Soncinas XII. Met. q. XXXII. Javellus ibid. q. XXIIIX. Tolerus IX. phys. q. VI & alii* multi: de qua quæstione latius hic agere instituti nostri non est. Videantur citati Authores. Nobis impræsentiarum sufficit, posteriorem sententiam esse veram & sacris literis conformem.

III. Sanè quod præsentem propositionem attinget. Simplicius probat, Deum esse efficientem causam, quoniam sit causa finalis. Sentit ergò, necesse esse, id, quod causam habet finalem, habere etiam efficientem. Et Averroës scribit, causâ finalem necessariâ connexionem inferre agens. Nam causa finalis dicitur id, cujus gratiâ aliquid fit. Hinc argumentum.

Quicquid fit, habet causam efficientem.

Quicquid habet causam finalem, fit, quoniam ea est id, cujus gratiâ aliquid fit.

E. quicquid habet causam finalem, habet etiam efficientem.

Ma-

Major patet, quia quicquid fit, ab aliquo fit, Sed fieri aliquid ab aliquo, est, aliquid causam efficientem habere. Plures probationes hujus propositionis affert Hervæus II. *Quodl. q. I. & Sencinas*, qui de eâ agit integrâ *Quest. XXXIIIX. lib. cit.*

IV. Id non possumus non notare, quod alii docent, nempe aliud esse dicendum de fine, aliud de causâ finali. Finis dicitur aliquid respectu causæ efficientis, quatenus ea movet ad aliquid faciendum: causa autem finalis dicitur respectu alicujus, quatenus id gratiâ ejus fit vel factum est. Dicunt, non omne, quod finem habet habere, causam efficientem. V. g. proficiscitur Studiosus Lipsiam, ut pecuniam à mercatore accipiat; pecuniam accipere est causa finalis professionis sive itineris suscepti. Ejus enim gratiâ iter institutum est. Studiosi autem finis id quidem est, cum moveat eum ad iter suscipiendum, sed non causa finalis, quia ipse studiosus non est factus propter illam pecuniam, nec ab ea dependet in suo esse. Hic studiosus habet sibi propositum finem, sed non habet causam efficientem. Id igitur, quod finem habet, non necesse est, causam efficientem habere.

X. Quid audio, inquis, an non omne, quod extra Deum subsistit, causam efficientem habet. Quâ fronte igitur tu à Studioso eam removers?

VI. An respondendum, Studiosum absolutè habere causam efficientem, sed ratione finis pro-

positi,
efficientem
causam
habere
causa finem
sam effici-

VII.
reciproco
habeat
Phys. t.
alicujus
in lib. de
unt, divi
gratiâ ab
eorum, q
ea effici
cunqu
nec ad fin
iusmodi
lutiones
quacumq
dubium
cujus gr
cundum

IIIX.

Quæ

Omn

positi, qui est pecuniam Lipsiæ accipere, causam efficientem non habere; id autem, quod habet causam finalem, dum eam habet, & ratione ejus habere efficientem, sicut iter hoc ipsò, quod ejus causa finalis est acceptio pecuniæ, requirit causam efficientem.

VII. Verùm quæritur, an Regula præsens sit reciproca, ita, ut quicquid causam efficientem habet habeat etiam finalem? Sanè ipse Aristoteles II. *Phys. t. 49.* *Eorum, inquit, quæ fiunt, alia fiunt alicujus gratiâ, alia minimè.* Unde Alexander, in *lib. de fato cap. III.* *Omnium porrò, ait, quæ fiunt, divisionem Aristoteles faciens, horum aliqua gratiâ alicujus fieri dicit: cum intentione aliquam eorum, quæ fiunt, & finem habet præstitutum, quæ ea efficit; alia verò nullius: ejusmodi enim sunt quæcunque non ex intentione aliqua ab agente fiunt, nec ad finem aliquem terminatum referuntur: cujusmodi sunt fructuum attritiones & circumvolutiones, & capillorum contactus & extensiones, & quæcunque his similia: quæ quod fiant & ipsa, nulli dubium est, non tamen eam, quæ secundum finem, cujus gratiâ causam habent.* Hæc Alexander secundum versionem Bagolini.

VIII. Nasçitur inde hoc argum:

Quædam, quæ fiunt: non habent causam finalem.

Omnia quæ fiunt, habent causam efficientem, cum nihil à seipsò fiat, sed quicquid fit

ab

ab alio fiat. At ab alio aliquid fieri, & causam efficientem habere, idem sunt, ut jam dictum est §. III.

E. Quædam, quæ habent causam efficientem, non habent finalem.

Major est Aristotelis & Alexandri §. *præced.* si quidem fieri alicujus gratiâ, est, habere causam finalem.

IX. Disputat Pererius *L. IX. c. VI.* tribus modis dici posse, actionem aliquam non fieri propter finem. Et id huc pertinere obscurum esse non potest, propterea, quod omnis actio habet causam efficientem. Unde si aliqua actio non est propter finem, non omne id, quod habet causam efficientem habet finalem. Verba ejus sunt, *Potest autem dici aliqua actio non fieri propter finem tribus modis, vel quia ipsa est propter se, & non propter aliud, ut actio, in quâ est felicitas; vel quia fit ab agente non intendente ipsam, ut si quis aliud attentè cogitans vel unguis rodatur, vel fricet barbam, hujusmodi enim actiones non sunt electione ob aliquem finem, sed ex sola imaginatione, vel quia talis actio est conjuncta & accidit ei actioni, quæ per se intenditur, ut inventio thesauri accidit fissioni terræ, & sic effectus fortune non fit ob aliquem finem.*

X. Quantum ad primum modum consentit Zabarell. *de med. dem L. II. c. X.* Docet enim ipse, aliquando causam efficientem efficere aliquid propter

pter aliud, si scilicet possibile vel contemplatum non tamen se contentum

XI. Videntur esse sunt diverse nem, qui ea fit ab auctore saurus in ipsum, & agente non quæ per se actio barba lio loqui

XII. busdam tamen L. tatum est tiam habet efficitur, Nam licet rium tenet si causam tentio & admodum quod ha sam efficitur

pter alium finem, aliquando autem non propter aliud, si scilicet id, quod efficitur, sit per se expectabile veluti quando anima plena habitibus contemplatur, causa est effectrix contemplationis, non tamen propter alium finem, quia ipsam per se contemplationem querit, quæ finis est.

XI. Verùm secundus & tertius modus non sunt diversi. Quæ enim actio non est propter finem, quia accidit actioni, quæ per se intenditur, ea fit ab agente non intendente ipsam, sicut thesaurus invenitur à fodiente non intendente ipsum, & quæ non est propter finem, quia est ab agente non intendente ipsam, ea accidit actioni, quæ per se intenditur, ut rosio unguium vel fricatio barbæ ei, qui attentè aliud cogitat, aut cum alio loquitur.

XII. Quanquàm autem *cit. loc.* denegat quibusdam actionibus causam finalem Pererius, idem tamen *Lib. II. c. IX* scribit, *certum & indubitatum esse, quicquid habet causam efficientem, etiam habere finem, propter quem fit. Quod enim efficitur, inquit, alicujus gratiâ, semper sefficitur. Nam licet quedam respectu agentium particularium temerè ac fortuitò effici dicantur, ea tamen si causarum universalium & ordinis universi intentio & ratio spectetur, non carent suo fine, quem admodum infra demonstris dicturi sumus, sed an quod habet finem, id necessario quoque habeat causam efficientem, non similiter manifestum & certum est*

est

est. Atqui nos longè certius & manifestius esse putamus, omne id, quod causam finalem habet, habere etiam efficientem, quàm omne, quod efficientem habet, habere quoq; finalem. Sed de hisce alibi plura. Jam enim id angustia chartæ non permittit.

REGULA V.

Quod potest fieri per pauca, non debet fieri per plura. Ex *II. Phys. t. 48. & III. de partib. anim. c. III.*

Disputationum Philosophicarum

DECIMA

continens

REGULAS VI.

circa doctrinam

APPETITUS

RESPONDENTE

publicè

LÆVINO DROSEMEJERO

Hannover. Saxon.

Regulis, quas doctrina causæ finalis nobis suppeditavit, subjungere placet eas, quæ de appetitu, bono item & malo loquuntur. Cùm enim natura finis sit movere appetitum vel voluntatem, quod quidem nihil aliud est, quàm appeti, ratio verò, per quam movet, sit bonum, atq; adeò tanta bono cum causa finali inter-

cedat

cedat
vel id, c
utatur,
ritum, b
tinent, c
tur.

I. T
principi
runt, bo
perperã
aliquid
II. V
mare vi
malum
stupris,
perpetr
appetit

III.
pro, du
inhone
appetiã
quod il
IV.
flagrat,
lum, &
num est
V. S